

- 22 Quas solemnitates prefata constitutio desideret.
- 23 Si unus ex testibus instrumentariis propriam subscriptionem non recognoscat ob impedimentum, an cesset dispositio dictæ legis Scripturas, & quid si duo, vel omnes decesserint.
- 24 Creditor qui duobus testibus contractum cum hypotheca probaverit, an præponatur posteriori publicum instrumentum habenti, & num. 26. cum seqq.
- 28 Probatio per instrumentum potior non habetur probatione ex testibus, nisi ubi pro forma requiritur scriptura.
- 32 Si duo testes tantum subscripserint chirographo, an defectus tertii suppleri possit aliis adminiculis, ut creditor chirographarius anterior non postponatur posteriori cum publico instrumento.
- 33 Debitor an sit opus ut propriam subscriptionem agnoscat in casu dictæ legis Scripturas.
- 34 Chirographum sola comparatione literarum, aut testium depositione, qui non subscripserunt, comprobatum producit tantum semiplenam probationem.
- 35 Epistola quid sit, & quando plenam, vel semiplenam probationem faciat.
- 36 Ut Epistola noceat scribenti, necesse est ut perveniat ad eum, cui mittitur, vivo scribente: quod sub distinctione verum est.
- 37 Epistola quando probet adversus recipientem, & quomodo comprobetur per testes.
- 38 Liber rationum definitur.
- 39 Probat contra scribentem, non in alios regulariter.
- 40 An scripta in libro rationum pro Titio, & contra eum per libri dominum, ita probent, ut illi sicut præsumunt, nocere debeant.
- 41 Liber rationum utrum fidem faciat contra tertium, ubi scribentis nihil interest.
- 42 Non paucis in provinciis receptum constat, ut libris mercatorum, aut camporum etiam pro scribente fides adhibeatur, quod restringitur.
- 43 Scriptura signata sigillo privati quam probationem faciat in signantem, remissive.
- 44 Sigillum persone publicæ authenticum præsumitur de consensu domini impressum: secus privatum, & an scriptura sic signata probet in dominum, etsi non constet, cum sigillum adhibuisse.
- 45 Si quis neget, sigillum suum esse, ac

contrarium probetur, non audietur idem allegans absque ipsius voluntate oppositum scripturæ.

46 Ubi pro forma desideratur subscriptio, ejus defectus per sigilli impressionem non suppletur, etsi alias suppleatur regulariter.

47 Quod sigillum dicatur authenticum, remissive.

Publica quomodo custodiri debeant, & de Cancellariis, qui in Regiis Prætoris resident, ibid.

48 Sigillum an sit de substantialibus inventis.

49 In privata scriptura debet exprimi causa, ut subsistat, & præbet; defectu autem dici non vitatur, que aliter se habent in publico instrumento.

CAPUT XXII

Privata scriptura definiri potest, ut sit instrumentum inter privatos confectum, carens publica forma, & autoritate, quod per se plenam fidem non meretur, nisi aliunde legitime comprobatur. Sic colligitur ex Genua tract. de privat. scriptura, lib. 1. quæst. 1. Scaccia de judic. lib. 2. cap. 11. num. 1172 qui diversas definitiones tradiderunt. Dicitur instrumentum, loco generis, quia convenit cum publica scriptura: & quamvis controversatur, verius tamen est privatam instrumenti appellatione contineri, cum ad instruendam causam posse deservire, secundum notata cap. 19. num. 1. atque ita tenent Pareja de instrument. edit. tit. 1. resol. 3. §. 5. num. 1. Genua sup. quæst. 3. n. 2. & quæst. 5. per tot. Reliqua pro differentia ponuntur; etenim publica scriptura sine adminiculis ex se probat, ut dicitur sup. cap. 19. num. 20. hæc non utique, sicut ex dicendis apparebit, & hic D. Covar. edocuit. Additur, carens publica autoritate, & forma; nam etsi unus, vel plures notarii scripturam conficerent, ad subscriptionem roborarent, non tamen erit publicum instrumentum, nisi formam jure præscriptam observarent. Genua d. quæst. 1. n. 8. Tusch. lit. S. concl. 74. num. 20. Pareja cum aliis n. 5. Mascard. de probat. concl. 1295. num. 9.

De scripturæ privatæ divisione videndus Tusch. ubi proxime, Genua q. 2. Cancet. variat. part. 1. cap. 22. v. 1. Lanfranc. tract. de instrum. num. 54. Mascard. concl. 6. num. 26. Oluald. ad Donell. lib. 2. cap. 8. lit. T, secundum quos est triplex apodixa,

apodixa, seu apocha, quæ patri traditur, liber rationum, & epistola. Quo jure sit inventa tradit Genua q. 3.

- 3 Exorditur D. Præses à præcipuo inter publicam, & privatam scripturam discrimine; illa etenim, etiam extinctis notario auctore, ac testibus, fidem plenam facit. Morla Empor. Jur. part. 1. tit. de fid. instrum. quæst. 3. num. 1. Genua lib. 1. quæst. 14. num. 1. hæc non nisi per recognitionem, ac testes comprobetur. Cujac. in cap. 2. de fid. instrum. Unde communiter fertur, scripturam privatam per se non probare, l. 119. tit. 18. p. 3. Greg. Lop. in l. 114. gloss. 5. eod. tit. Tusch. lit. S. concl. 76. num. 2. Barbofa collect. cap. 2. n. 2. de fid. instrum. Genua q. 4. n. 1. Oluald. sup. d. cap. 8. lit. 1. Mascard. conclus. 1295. num. 9. Mascot. variat. lib. 1. cap. 79. n. 1. & cap. 82. num. 17.
- 4 Quam conclusionem multipliciter ampliant, ac restringunt Interpretes, ut videre licet apud Tusch. d. concl. 76. Pareja d. §. 5. Genua lib. 1. quæst. 4. Mascard. concl. 1295. Mascot. d. cap. 79. Quæri solet, an lege, vel consuetudine statui possit, ut privatæ scripturæ absque ullo adminiculo plena fides adhibeatur: De quo Tusch. d. concl. 76. n. 54. Genua sup. n. 19. Cancet. d. cap. 22. n. 8. Affirmant plerique, quod in libris camporum, aut mercatorum observari variis in provinciis agnoscimus, tum ob commercii facilitatem, tum quia cum illis contrahentes, ipsorum fidem sequi, ac approbare consentunt, ut libris sui ministerii plena fides adhibeatur: at quoad apochas, & epistolas nulla ratio patitur, ut papyro simplici credatur, dum aliquo modo non constat, ab eo qui dicitur, confectam fuisse scripturam; ideo nonnulli facultatem constituendi, ut scripturæ privatæ plenè credatur, Principibus denegant, quos Genua refert.
- Ad Num. 1.
- 5 Scriptura privata, si ab obligato non agnosceatur, duobus testibus de veritate rei gestæ deponentibus, solet comprobari, ut plenè probet. Gregor. Lop. in l. 114. tit. 18. part. 3. Salgad. Labyrinth. credit. part. 2. cap. 20. num. 30. Mascard. concl. 110. num. 4. Vela dissertat. 21. n. 34. Genua lib. 2. q. 1. num. 155. Merlin. cum aliis de pignorib. lib. 4. quæst. 15. num. 36. Morl. sup. n. 17.

Ibi: Quandoque tamen testes.

Altera forma, & propria quidem comprobandæ scripturæ privatæ, est cum testes duo, vel plures deponent, se interfuisse illius confectio, ac vidisse quod ipsam scripserit, aut eidem subscripserit is, qui narratur, l. 119. tit. 18. part. 3. Tusch. lit. S. concl. 76. n. 18. Mascard. concl. 110. à n. 9. Barbofa collect. cap. 2. num. 2. vers. Deinde advertere, de fid. instrum. Menoch. de arbit. lib. 2. casu 114. num. 19. & 20. Mascot. variat. lib. 1. cap. 79. num. 1. & alii statim recensendi. Sed si non liqueat scriptura an sit publica, vel privata, potius privatam, quam publicè confecta præsumitur. Pareja sup. d. resol. 3. §. 5. num. 11. Genua lib. 1. quæst. 4. num. 19. Videas infra, num. 10. & 11.

Ad Num. 2.

Chirographum (quod est promissio 7 obligatoria manu debitoris subscripta, Alciat. in l. Procurator, n. 34. C. de edend.) obtinet plenam fidem, si legitime probetur confectum vel subscriptum ab illo, cujus nomen exprimit. Genua lib. 2. quæst. 1. de apocha, num. 95. & 156. Lanfranc. tract. de fid. instrum. num. 54. Cancet. variat. part. 1. cap. 22. num. 16. Trentacinq. variat. lib. 2. tit. de fid. instrum. resol. 12. num. 18. & alii pronuper laudati. Hæc de apocha pariter accipienda sunt, quæ etiam privata scriptura est obligationem continens, & patri tradi solita, sed absque solemnitate confecta legis Scripturas, C. qui potior. sicut præcitati docent. Quomodo probatio fieri debeat, ex dictis, ac dicendis apparebit.

Ibi: Qua sensit idem esse quoties.

Quoad probationem chirographi nihil refert, si debitor scripserit, vel alius de ejus mandato, si idem scripserit, l. 114. tit. 18. part. 3. Tusch. d. concl. 76. num. 32. Mascard. n. 7. & 13. Guttiet. Practicæ lib. 1. quæst. 121. in fin. Genua d. quæst. 1. tit. de apoch. man. tert. conscript. num. 40. ac lib. 1. q. 4. num. 108. Cancet. num. 4. Parlador. quotidian. lib. 4. cap. fin. part. 1. §. 5. num. 5.

Ibi: *Probatum verò.*

- 9 Chirographum adipiscitur fidem plenam, si debitor à se confectum in iudicio fateatur. Genua *dict. lib. 2. q. 1. num. 8.* Marefcot. *sup. num. 3.* Pareja *num. 3.* Barbola *num. 4.* Mascard. *num. 2.* Tusc. & Lanfranc. *ubi proximè.* Quod ita verum est, ut apud nos paratam mereatur executionem, l. 5. *tit. 21. lib. 4. Recop.* ubi Azeved. *Parlador. sup. num. 1.* Morl. *Emp. Jur. part. 1. tit. de fid. instrum. q. 3. num. 7.* Pareja *num. 24.* quod nulli private scripturæ aliter comprobata concessum est. *Parlador. num. 14.* Azeved. *in l. 1. n. 28. tit. 21. lib. 4. Recop.* cujus meminimus *variar. lib. 2. cap. 11. num. 28.* Hæc locum obtineat, quamquam agnoscens chirographum, se debere inficetur. Genua *ubi proximè*; Fachin. *controverf. lib. 11. cap. 29.* Mascard. *d. conclus. 110. num. 8.* quicquid alii sentiant, ut Morl. *à n. 8.* Præterea, quamquam scriptura manu creditoris apparet confecta absque debitoris subscriptione, per hujus confessionem plenè probat. Genua *de script. priv. lib. 1. q. 16. concl. 1. num. 2.* ac ex lege regia executioni mandatur, *d. §. 5. n. 6.* ut docuit *Parlad.* Quomodo fiat recognitio, tradit Genua *q. 14.*

Ad Num. 3.

- 10 Disputatio est an duo testes sufficientes ad confessionem chirographi, ut assertum est, deponentes, ut illi plena fides adhibeatur; nam tres omninò desiderari non paucis videtur, & probat Genua *lib. 2. quest. 1. ex num. 149.* Contrarium tenet *ex l. 119. tit. 18. p. 3.* Greg. *Lop. in l. 114. gloss. 8. eod. tit.* Merlin. *de pignor. lib. 4. quest. 15. num. 12.* Mascard. *concl. 110. num. 3. & 4.* Cur. Philip. *part. 1. §. 17. num. 36.* Id iudicis arbitrio relinquit Menoch. *d. casu. 114.* Consulatus relat. *suprà, num. 6.* & lege *infra, n. 34.*
- 11 Ad hæc controvertitur etiam, num testium declaratio literarum comparatione debeat coadjuvari, ut scriptura plenam fidem producat? Ad quod videndi Gregor. *op. ubi proximè*, Genua *num. 56. cum seqq.* Mascard. *concl. 285. num. 2. & 3.* Trentacinq. *variar. lib. 2. tit. de fid. instrum. resol. 12. num. 17. & 18.* & alii, quos cumulat Ant. Gab. *commun. lib. 1. tit. de probat. concl. 9. num. 5.* & de jure vera videtur distinctio Trentacinq. *ubi*, ac Morlæ *sub. num. 16.* ut scilicet

si testes subscripserint, & proprias agnoverint subscriptiones, ad similitudinem literarum non recurratur; alias secus. Genua verò est teneat, apocham sola testium depositione roboratam, nec semiplenam probationem operari; in praxi tamen plenam producere testatur *num. 225. cum seqq.* Adde notata *infra, num. 34.*

12 Si testes deposuerint, subscriptionem esse debitoris, quia agnoscunt literas, ac characterem, quibus ille uti solebat, non probant. Tusch. *lit. 8. concl. 176. num. 15.* Cancr. *variar. part. 1. cap. 22. num. 15.* Barbola *collect. cap. 2. num. 9. vers. Deinde, de fid. instrum. Genua lib. 2. q. 1. num. 202.* Marefcot. *variar. lib. 1. cap. 79. n. 6.* aut si simul se confessioni scripturæ interfuisse testentur, semiplenè probant. Genua *num. 204.* vel etiam plenè in causa parvi præjudicii. Cancr. *n. 16.* Videas *inferius num. 34.*

Ibi: *Nec requiritur, quod hi testes.*

13 In hujusmodi chirographi comprobatione etiam feminæ admittuntur in testes, etsi alias excludantur, sicut adnotabitur *inferius*, Mascard. *concl. 110. num. 22.*

Ad Num. 4.

14 Quoties testes apochæ subscripti suas subscriptiones agnoscunt, ac præterea asseverant, scriptam, aut subscriptam fuisse à debitore, adfidentibus ipsis, plenam faciunt probationem. Menoch. *de arbitrar. casu. 114. num. 2.* Genua *lib. 2. q. 1. num. 201.* Mascard. *concl. 110. num. 1.* Lanfranc. *de fid. instrum. n. 54.* Trentac. & Morla *ubi proximè.* Satque erit si ex tribus testibus duo hujusmodi testimonium ferant, Menoch. *num. 3.* Mascard. *cum aliis num. 3.*

Ibi: *Sic nec in hac specie sufficit.*

15 In præmissis casu non est opus, ut literarum adhibeatur comparatio. Genua *ubi proximè*, Trentacinq. & Morla *ibidem.* At Theaur. *question. forens. lib. 1. cap. 24. num. 11.* Farinac. *fragment. part. 1. ex num. 495.* Mascard. *concl. 330.* Genua *d. quest. num. 495.* Menoch. *d. casu. 114. à num. 6.* tradunt quanta fides literarum comparationi præstanda, de quo *infra, n. 34.* Ubi de comprobando chirographo agitur,

agitur, maximè iudex attendere debet personam creditoris, si talis sit, ut de eo fraus præsumi non possit. Marefcot. *d. cap. 79. num. 14.*

Ibi: *Idem esse, quod scriptura.*

- 16 Apocha per debitorem subscribi debet, si ab alio scribatur; sed si ipse eam scripserit proprium nomen, ac cognomen exprimens, subscriptione non eget. Menoch. *sup. num. 4. & 5.* Cancr. *d. cap. 22. n. 34.* Genua *de privat. scriptur. lib. 1. quest. 4. num. 118.* Merlin. *de pignor. lib. 2. quest. 89. n. 14.* Trentacinq. *variar. lib. 2. tit. de fid. instrum. resol. 12. num. 5.* Sed & manu creditoris scribi poterit, si à debitore subscribatur. Genua *lib. 2. quest. 2. num. 13.* nam subscribere, ac scribere idem est. Gen. *lib. 1. quest. 4. num. 128.*

Verf. *Quartò comprobatur.*

- 17 Quod præmissum est *suprà, num. 14.* æquè procedit quamvis obligatus, qui chirographum propria manu confecit, subscriptionem omiserit, cum hoc nihil inersit, ut proximè laudati adverterunt. Consulatus Genuam distinguentem à *num. 136.* Scacia *de judic. lib. 2. cap. 11. n. 976. cum seqq.* Ant. Gab. *commun. lib. 1. tit. de probat. concl. 9. n. 14.* Mascard. *concl. 330. num. 28.*

Ibi: *Ubi testes non fuerint subscripti.*

- 18 Sic distinctimus *suprà, num. 11.* nam si testes subscribant, per recognitionem, ac testificationem de confessione scripturæ probant plenè, remota literarum comparatione: si non subscripserint, comparatio desideratur, nec sat est, si asseruerint, sibi notam debitoris subscriptionem, sicut prænotatur *num. 12.* Vide *infra, num. 34.*

Ad Num. 5.

- 19 Agens hypothecaria ex chirographo vel debitoris confessione, vel aliter comprobato, non præferetur posteriori creditori, si publico instrumento muniat, l. 31. *tit. 13. p. 5.* Tusch. *lit. 8. concl. 79. num. 1.* Merlin. *de pignor. lib. 4. q. 15. num. 1.* Genua *lib. 1. quest. 16. concl. 2. n. 1.* ubi latè, præter quamplures, quos congerunt Salgad. *Labyrinthi credit. part. 2.*

cap. 20. num. 27. Pareja *de instrum. edit. tit. 1. resol. 3. §. 5. num. 77.* & adnotavi *variar. lib. 2. cap. 11. num. 31.* Morla *sup. n. 15.* Vide *infra, num. 26. 30. & 31.*

Fallit verò, quoties chirographum 20 trium testium subscriptione conficitur, quod si per eos agnoscat quovis tempore, retrotrahitur ad diem contractæ obligationis, ita ut chirographarius creditor præponatur instrumentariis qui interim contraxerunt. Tusch. *n. 5.* Salgad. *n. 29.* Genua *d. quest. 16. concl. 3. num. 1.* Merlin. *num. 3.* Pareja *num. 63.* Trentacinq. *variar. lib. 2. tit. de instrum. fid. resol. 12. n. 1.* Matienz. *in l. 7. gloss. 5. n. 12. tit. 16. lib. 5. Recop.* Morla *sup. vers. Caterum, & alii, quos recensui ubi sup. num. 32.* Disputat Pareja à *num. 64.* num hodie apud nos, *ex l. 48. tit. 25. lib. 4. Recop.* præferatur creditor chirographarius ex schedula in papyro sigillata conscripta, ei qui in communi chirographum confectum habet trina testium subscriptione roboratum? Et negativè merito resoluit *num. 78.*

Verf. *Primum, illud constat.*

21 Scriptura privata confecta secundum legem scripturas, §. 1. *C. qui prior.* à solemnitatibus, quas requirit, solemniter nuncupatur. Tusch. *lit. 8. concl. 74. n. 10.* In primis tres intercedere testes oportet, qui sint masculi, l. 31. *tit. 13. p. 5.* Tusch. *num. 4.* Merlin. *sup. n. 16.* Genua *d. concl. 3. num. 23.* Trentacinq. *num. 9.* Mascard. *concl. 285. n. 5.* Guttier. *Practic. lib. 1. quest. 125. num. 3.* Tiraq. *de retract. convent. gloss. 7. n. 54.* Cravet. *de antiq. temp. §. Queritur etiam, num. 34.* Morla *ubi nuper.*

22 Numerus testium pro forma traditur, ita ut duo nequaquam prosint ad prælationem Marefcot. *num. 11.* Paz. *in praxi, tom. 1. part. 4. cap. 1. num. 31.* Bolannos. *commerc. terrest. lib. 2. cap. 12. n. 52.* Azeved. *in lib. 5. n. 23. tit. 21. lib. 4. Recop.* & alii proximè enunciati. Adverte ad notanda *inferius, num. 32.*

Verf. *Secundò, requiritur.*

23 Subscripturus est necessariò, qui se subjicit obligationi. Tusch. *sup. num. 3.* Greg. *Lop. in d. l. 31. gloss. 6.* Mantie. *de tacit. & ambig. convent. lib. 11. tit. 24. n. 9.* Negulant. *de pignor. part. 5. memb. 2. num. 47.* & alii ex jam adductis. Sat tamen erit, ut obligatus scribat chirographum

phum absque subscriptione. Trentacinq. *sup. num. 5. Genua num. 28. & 29.* Idem erit si sigillo proprio munitur. *Tulch. lit. 8. concl. 239. num. 2.* Sed aliud probat Craver. *sup. num. 44. Vide infra, num. 46.*

Verf. Tertio, necessarium erit.

24 Testes autem suas debent agnoscere subscriptiones, quod leges expressim jubent, ac observant cuncti numeris præcedentibus recens. Sed si ex tribus unus decedat, vel abstinet testis, reliqui duo recognoscetes suas & tertii subscriptiones, plenam facient fidem. *Trentacinq. d. resol. 12. num. 11. verf. Secunda est opinio, Genua d. concl. 3. à n. 53.* Quid si omnes in fata concesserint, cognito per debitorem chirographo, an posteriori instrumentario fiet præjudicium? Interpretes dissentiant, quos refert Merlin de pignor. *lib. 4. quæst. 15. num. 48.* Verius videretur, quod non, cessante dictæ legis *Scripturas*, dispositione, ut tenet *Trentac. num. 15. qui eod. tit. resol. 7. num. 1.* egregie tradit formam huiusmodi recognitionis, iterumque *d. resol. 12. in fin. Adde Morl. d. tit. de fid. instr. quæst. 3. num. 18.*

25 Vult præterea lex, testes probatæ, ac integræ opinionis: quæ qualitas, si pars opponat, quod idonei non sunt, etiam nullo objecto defectu, erit omnino à producendo scripturam probanda. *Trentacinq. d. resol. 12. num. 10. Genua d. q. 16. conclus. 3. num. 12. Craveta de antiquitat. tempor. §. Queritur etiam, num. 39. Morl. Jap. num. 15. verf. Cæterum: quod per alias probationes suppleri posse, scripsit Marefcot. d. cap. 79. num. 12.*

Ibi: Hypothecam priorem duobus tantum.

26 Est communiter receptum, ut si creditor duobus testibus probeat contractum, & obligationem cum hypotheca, præferri debeat posteriori, qui publico instrumento munitur. *Gregor. Lop. in l. 31. gloss. 5. tit. 13. p. 5. Marefcot. sup. n. 13. Genua d. quæst. 16. concl. 2. n. 11. Bolannos commerc. terrestr. lib. 2. cap. 12. num. 53. Merlin. sup. d. quæst. 15. num. 36. Salgad. Labyrinth. credit. part. 2. cap. 20. n. 30. Vela dissertat. 21. num. 34. & alii, quos cumulat Ant. Gab. coramun. lib. 1. tit. de probat. concl. 10. num. 9.* Contrarium saltem quoad jus nostrum regium amplectitur no-

ster Prætes per legem 31. tit. 13. p. 5. *Vide sup. num. 19.*

27 At tanti, communisque magistri veniã præfata sententia quoad utrumque sustinenda videtur; sumus etenim extra terminos legis Regiæ, & Imperialis, quæ statuunt, cum comparatio sit de scriptura ad scripturam, tunc quidem nemini dubium esse, quin creditor ex instrumento publico, etiam tempore posterior, præponatur chirographario, nisi hic contraxerit cum solemnitate illis constitutionibus requisita. Aliud est cum anterior creditor, licet chirographum habeat, non illo innititur, sed testium fide deponendum de anteriori hypotheca, quibus, non scripturæ, creditur, nec illa indiget agens, ut rectè observat *Greg. Lop. ubi proxime*: nec scriptura privata nocere potest huic creditori, cumque abundant, nocere non soleant, *l. Testamentum 17. C. de testam. l. non solent 95. de reg. jur. Barbosa cum pluribus axiom. 3. num. 1.*

28 Seclusa igitur inter publicam, & privatam scripturam collatione, circa quam præfata leges statuerunt, communi opinionis earum dispositio minime refragatur; etenim quæstio, in qua versamur, est num creditor hypothecarius anterior, quæ legitima testium probatione juvatur, prior habeatur posteriore ex publico instrumento? Et hanc affirmativè decidit communis per legem *in exercendis 15. C. de fid. instrum.* Et quantumvis disputetur quæ ex his probationibus validior sit, ac dignior, ut videre licet apud *Mascard. de probat. quæst. 6. à princip.* veritas tamen est, ut quoties non desideratur pro forma ad probationem actus scriptura, utriusque probationis par sit robor, ac firmitas. *Glossa in d. l. in exercendis, Mascard. num. 21.* Hypotheca autem sine scriptura contrahi potest, *l. Contrahitur 4. de pignor. Merlin. eod. tract. lib. 2. quæst. 94. num. 5.* Unde in æquali causa, ac probatione creditor tempore anterior præferretur posteriori. Idem corroboratur ex illicò tradenda resolutione, nam si creditor prior ex chirographo præponitur posteriori instrumentario, si hic anterioritatem scripturæ fateatur, cur non erit idem, cum de illa per testium depositionem legitime confiteretur?

29 Ex quibus inferenda est ampliatio notabilis ad traditam conclusionem supra, *num. 19.* nam quod ibi dicitur de prælatione creditoris posterioris ex publico

blico instrumento, pariter procedet in illo, qui legitima testium probatione innitatur, cum in utroque ob paritatem probationis eadem ratio militet, nec qui communem tuerentur sententiam, quam sustinere intendimus, huiusmodi illationem poterunt inficiari, de qua alii cogitent, & faciunt adnotata inferius, *num. 31.*

Verf. Poterit tamen.

30 Eadem resolutio, de qua *num. 19.* fallit etiam, ut pronuper aiebamus, si posterior creditor ex instrumento concesserit chirographum non solemnem anteriori tempore. *Azeved. in l. 5. num. 24. tit. 21. lib. 4. Recop. Trentacinq. variar. lib. 2. tit. de fid. instrum. resol. 12. num. 21. Merlin. sup. lib. 4. quæst. 15. n. 24. Genua de script. privat. lib. 1. quæst. 16. concl. 2. n. 15. Guttier. Practic. lib. 1. quæst. 115. num. 5. Bolañ. commerc. terrestr. lib. 2. cap. 12. num. 51.*

Ibi: Idem erit quoties.

31 Si scriptura privata absque solemnitate dictæ legis *Scripturas*, legitime per testes comprobetur, antequam debitor per publicum instrumentum alii obligetur, prior creditor ex illa quoad hypothecam potior habebitur. *Genua cum aliis num. 16. Guttier. n. 6. & 7. Merlin. num. 25.* Idem juris erit, si debitor chirographum judicialiter recognoverit. *Genua num. 14. & lib. 1. quæst. 4. num. 230. Bolañ. ubi proxime, Merlin. n. 44. & 50.*

32 Addit præterea *Genua d. concl. 2. num. 26* ex nonnullis, quod si duo tantum testes subscriperint chirographo, & subscriptiones agnoverint, poterit suppleri defectus tertii per alia adminicula æquivalentia. Imò alii generaliter docent, quod ubicunque constat legitime, non ex confessione debitoris, sed ex aliis probationibus de hypotheca prioris creditoris absque scriptura privata, erit præferendus posteriori ex publico instrumento. *Merlin. num. 32. Trentacinq. ubi proxime, Genua n. 12. & 13. Marefcot. variar. lib. 1. cap. 79. n. 13.* ex quibus roboratur applicatio præmissa, *num. 29.* Verum à mente D. Covar. deviare videntur.

Verf. Hinc sanè constat.

33 Utrum desideretur, ut debitor probe-

priam subscriptionem agnoscat in casu legis *Scripturas*, C. qui potiores satis ambigitur. D. Covar. etiam subdubius affirmat, quem referunt *Guttier. sup. num. 8. Azeved. num. 23.* qui solum recognitionis testium meminit. *Bolaños num. 52.* etiam debitoris agnitionem exigi opinatur, *Morl. d. quæst. 3. num. 17. in fin. & Genua d. concl. 3. in fin.* difficilem resolutionem fallus, remittit ad *Mantic. de tacit. & ambig. convent. lib. 11. tit. 24. num. 10.* At mihi videtur, non præcisè desiderari, ut debitor suam comprobet subscriptionem; nam si lex id voluisset, expressisset, *cap. Ad audientiam 2. de decim. l. unic. §. Si autem ad deficientis, C. de caduc. toll. cum aliis apud Barbosa, axiom. 136. num. 5.* Nec Interpretes, qui de requisitis per eam constitutionem fusè differuerunt, hujus solemnitatis mentionem faciunt, ut videre licet apud *Genuam d. q. 16. concl. 3. Merlin. d. quæst. 15. Trentacinq. d. resol. 12. Craver. de antiquitat. temp. §. Queritur etiam.*

Ad Num. 6.

34 Chirographum sola depositione testium, qui non subscriperunt, aut sola literarum comparatione roboratum, legitimam duntaxat produxit probationem, *l. 14. tit. 18. p. 3. Trentacinq. d. tit. de fid. instrum. resol. 7. n. 1. Morl. Empor. Jur. tit. de fid. instrum. quæst. 3. per tot. Fachin. controvers. lib. 11. cap. 29. & 30. Mascard. concl. 110. & 111. Lanfranc. de fid. instrum. num. 54. Genua lib. 2. quæst. 1. num. 65. cum seqq. & à n. 150. Menoch. de arbitr. lib. 2. cas. 114. à num. 6. & n. 20.* quid iudicis arbitrio relinquit. At si utrumque concurrat, plena resultabit probatio, ut assertur *num. 11.* Quoties testes chirographo subscriperint, ac subscriptiones agnoverint, plenè probant absque literarum comparatione. *Genua lib. 2. quæst. 1. ex num. 163. Morl. n. 16. verf. Ego tamen, ac dixi ex Trentacinq. sup. num. 11. sed Menoch. n. 6.* iudicis arbitrio illud committit, de quo supra, *num. 10. 11. & 14.*

Ad Num. 7.

35 Epistola est scriptura, qua aliquis absentis, vel quasi, mentis suæ intentionem declarat. *Genua de privat. script. lib. 3. quæst. 1. num. 2.* hæc in scribendo probat plenè, si recognoscatur ab illo, aut literarum comparatione comprobetur,

tur, etsi aliqui huic solam semiplenam tribuant probationem. Trentacinq. d. resol. 7. n. 6. Mascara. concl. 626. Fachin. d. lib. 11. cap. 35. Menoch. sup. cas. 94. Genua lib. 2. quæst. 1. ex num. 126. & lib. 3. quæst. 1. num. 31. ubi latissime. Lanfranc. sup. n. 58. Farinac. fragment. lit. A. n. 526. Scaccia de iudic. lib. 2. cap. 11. n. 10. & 16. Mich. Grass. comm. opinion. lib. 4. tit. 11. num. 525. Cravet. de antiquit. tempor. §. Quaritur etiam, num. 68. Morl. sup. num. 19. Imò recognita paratam obtinebit executionem. Genua d. lib. 3. q. 1. num. 32. Parlador. quoridian. lib. 2. cap. su. part. 1. §. 5. num. 17.

36 Ut autem epistola obliget, ac noceat scribenti, necesse erit, ut perveniat ad eum, cui mittitur. Gregor. Lop. in l. 2. gloss. 1. ad fin. tit. 1. 3. p. 3. sed etiam supervivere debet qui scripsit, ut teneatur tempore, quo epistola recipitur. Menoch. sup. num. 17. Hoc ita demum procedet, cum de contrahenda obligatione agitur, ac utriusque contrahentis desideratur consensus, sicut de hypotheca tradit Merlin. sup. lib. 1. quæst. 14. num. 11. Aliud juris erit, si quis in Epistola fateatur, centum accepisse à Titio, ad quem scripsit, ac statim decedat priusquam ei tractatur; nam confessio, facta literarum comparatione, nocebit heredi.

37 Epistola nocet, ac probat contra recipientem si in ea referatur quantitas illi mutuo data, & post illam acceptam taceat, nec contradicat, quia consentire censetur, quod testibus probati poterit, qui ipsam legi audierunt à recipiente. Cancr. variar. part. 1. cap. 22. n. 19. Lanfranc. ubi proxime, Menoch. lib. 3. pref. 65. num. 1. Morl. n. 20. Quo ad epistolam comparatio literarum fieri potest per testes, qui asseverent subscriptionem esse illius qui exprimitur, quia sibi nota, cum sæpe ipsum scribere viderint. Genua lib. 2. quæst. 1. n. 128. et si in apocha non sufficiat, ut dixi num. 12.

Ad Num. 8.

38 Liber rationum diversimodè definitur, ut constat ex Genua lib. 4. quæst. 1. à princip. atque sic adæquatè describi potest videtur, ut sit codex, in quo quilibet per se, vel per alium accepta, & expensa alicujus negotiationis, vel administrationis causâ scribit ad memoriam & rationem. Unde rationale, seu rationatum nuncupatur.

Ille quidem, ubi non ambitur ad quem spectet, adversus ipsum plene probat. Sed si negetur, adhibita literarum comparatione, eundem effectum operatur, ut videre est apud Genuam lib. 2. quæst. 1. n. 121. & lib. 4. q. 1. ex n. 95. ubi plene Escobar de ratiocin. cap. 10. cum seqq. Mascard. concl. 330. num. 17. & concl. 976. cum seq. Lanfranc. de fid. instrum. num. 56. Menoch. de arbitr. cas. 91. cum aliis, Tusch. lit. L. conclus. 343. & seqq. Cancr. sup. n. 6. Fachin. d. lib. 11. à cap. 32. Gregor. Lop. in l. 121. gloss. 1. tit. 18. part. 3. Trentacinq. sub. resol. 7. num. 5. Bolan. commerc. terref. lib. 2. c. 8. ubi de forma conficiendi rationale. Pro scribente autem regulariter nulla probatio ex ejus libro deducitur, ut observant præfati omnes, apud quos & limitationes, & ampliaciones utriusque conclusionis reperies.

40 Illud in difficili est, si in eodem codice reperiantur parcelle pro scribente, & contra illum respectu Titii, an hic teneatur stare illis quæ sibi nocent, quanquam à domino libri adnotata, de quo Menoch. casu 93. Escob. cap. 13. Genua lib. 4. quæst. 2. Patlad. sup. part. 1. §. 5. num. 20. In quo plurimum iudicis arbitrio deferendum, qui maxime attendere debet ad qualitatem, ac estimationem communem scribentis. Liber sanè rationum recognitus paratam habebit executionem. Parlador. ubi proxime.

Ibi: Quandoque tamen ex libro.

41 Cum sit multiplex librorum rationum differentia, de quibus Genua lib. 4. per tot. certò definiti non potest, quantitas fides sit illis adhibenda quoad alios, ubi nullum interesse scribentis excogitari potest, ideo iudicis arbitrio omnino relinqui debet. Id observandum, libros rationum Thesaurariorum regii patrimonii omnibus plenam fidem producere, sed pro ipsis nequaquam faciunt, nisi ex instrumentis verificentur solutiones legitimæ, quanquam aliud de Thesaurariis generaliter scripsit Mascard. concl. 976. num. 47. de quibus Genua d. lib. 4. quæst. de libris Theaurar. Gazophylac. Reg. lib. 2. part. 1. cap. 12. num. 2.

Ibi: Quandoque tamen libro.

42 Pluribus in provinciis lege, vel consuetudine

consuetudine obtinuit, ut mercatorum camporumque libris plena fides adhibeatur. Tusch. lit. S. concl. 77. Menoch. sup. cas. 91. num. 16. Mascard. conclus. 976. num. 16. Cancr. var. part. 1. cap. 22. n. 7. quod nonnulli restringunt ad summas exiguas, quos refert Cancr. Verum quod prædiximus non est ita absolute accipiendum, ut iudici auferatur arbitrium, ne possit, examinationis circumstantiis, eis libris fidem denegare; alioqui statutum, vel consuetudo à ratione, ac bonis moribus deviarer. Genua lib. 4. quæst. 1. ex num. 73. de quo supra, n. 4.

Ad Num. 9.

43 Quam probationem scriptura sigillo privati roborata contra sigillantem faciat, tradidere Tusch. lit. S. concl. 239. cum seq. Menoch. de arbitr. casu 113. & de præsumpt. lib. 2. pref. 57. Gregor. Lop. in l. 114. gloss. 2. & 3. tit. 18. part. 3. Mascard. concl. 1303. Cravet. de antiquit. temp. §. Quaritur etiam, à num. 44. Barbosa collect. cap. 2. num. 15. de fid. instrum. Gonzal. ad reg. S. Cancellar. gloss. 61. Salgad. de retentione Bullar. part. 2. cap. 6. §. unic. Alfar. de offic. Fiscal. gloss. 48. Gasp. Ant. Theaur. quæstion. forens. lib. 2. cap. ult. Bertachin. tract. de Episcop. part. 1. ex n. 21. Qui etiam agit de autoritate, ac fide sigilli authenticæ, veluti Principis, Episcopi, & similibus.

44 Illud discrimen constituitur inter sigillum authenticum, ac privatum; nam illud præsumitur de voluntate domini impositum, hoc non utique, sed probari opus est. Gregor. Lop. d. gloss. 2. Menoch. d. pref. 57. num. 7. & 30. ubi quod etiam præsumitur de consensu custodis publicum impressum. Quæstionis tamen est, si constet per confessionem, vel alias sigillum Cui esse, an probeat contra ipsum ex conjectura, quod de ipsius voluntate apponetur? De quo Menoch. ubi proxime, ex num. 30. & d. casu 113. num. 3. Mascard. sup. n. 8. cum seqq. Cravet. num. 46. Gambar. de auctoritat. Legat. lib. 8. num. 232. qui ait communiter receptum, ut præsumatur de voluntate domini sigillatum.

Ibi: Nisi quis negaret.

45 Si is, cujus sigillum præsumitur, suum esse inficietur, ac de mendacio convincatur, non erit audiendus, etsi alleget in illius appositione non inter-

venisse. Mascard. num. 12. Menoch. d. casu 113. num. 3.

Ibi: Nec ubi constat de sigillo.

46 Quanquam regulariter per sigilli impressionem supplicatur subscriptionis defectus, id tamen non habet locum quotiescunque lex pro forma subscriptionem desiderat. Salgad. d. §. unic. n. 27. Cravet. sup. num. 45. Menoch. n. 11. Cod. Fabrian. tit. de probat. definit. 20. et si contra adnotaverit Tusch. d. concl. 239. num. 2. cuius memini supra, n. 23.

Verf. Quod sigillum.

47 Quod sigillum authenticum censeatur, discet ex Gregor. Lop. & aliis, quos recensuimus supra, num. 43. præter laudatos per Barbosa ubi supra, qui observat cum D. Covar. sigilla publica, præsertim regia, sedulo custodienda, debentque fido servatori tradi. Greg. Lop. in l. 26. gloss. 4. tit. 18. part. 3. Alfar. sup. n. 2. ideoque munus istud perillustre magnis Cancellariis committitur, qui per substitutos in summis Prætoribus administrant ut experitur, & advertit Menoch. d. pref. 57. n. 7. De Cancellariorum dignitate actum est supra, cap. 4. n. 47.

Ibi: Sigillum regium esse.

48 Sigillum esse de substantialibus regalium literarum, seu privilegiorum, adnotat Alfar. num. 4. Petr. Beckius tract. de amortizatione bonor. cap. 26. n. 3. quod verum est in illis, quibus solet sigillum imprimi; multa enim rescripta absque illo Regis subscriptione expediuntur, ut animadvertit Menoch. dist. pref. 57. in fin.

49 Quæret aliquis, an epistola, aliæ privata scriptura probeat, si nec dies, nec locus confessionis adiciatur? Et affirmative cuncti respondent, ut Merlin. de pignor. lib. 1. quæst. 44. n. 10. Mascard. lib. 1. quæst. 6. num. 37. Morl. Empor. Jur. part. 1. tit. de fid. instrum. q. 3. num. 13. Quod in publicis instrumentis aliter se habet; nam & locus, & dies, ut subsistant, exprimi debet, ut plene prænotavimus sup. cap. 20. ex num. 6. Rogabit etiam alius, an causâ promissionis omisâ, scriptura privata probeat, aut valeat? Et negativè resolvitur communiter. Genua de script. privat. lib. 1. q. 4. num. 254. Tusch. Practic. lit. S. concl. 76. B b num. 18.

num. 18. Parlador. quotidian. lib. 2. cap. 3. num. 55. qui in calce ejusdem capituli, & in fine partis 1. §. 1. n. 23. aliud in publico instrumento edocet, cui accedit Cur. Philip. part. 2. §. 8. n. 6.

SUMMARIUM.

- 1 Quid sit attentatum.
- 2 Qui in attentatum incidere possunt, & quid si appellans, vel tertius innovet, & num. 3.
- 4 Attentata debent ante omnia revocari: quod tamen restringitur.
- 5 Per appellationem suspenditur jurisdictio iudicis à quo: quid si ab interlocutoria appelletur.
- 6 Sententia an suspensa, vel extincta dicatur per appellationem, & n. 7.
- 8 Quando appellatio sententiam, & jurisdictionem suspendat.
- 9 Judex exequens sententiam post appellationem, graviter delinquit, & variis afficitur penis.
- 10 Facultas revocandi attentata appellatione pendente, ad quem iudicem spectet.
- 11 Iudici à quo quæ facere liceat, appellatione pendente.
- 12 Quæ probari opus sit, ut attentatorum revocatio subsequatur.
- 13 Ut attentata revocari debent innovata intra tempus ad appellandum profinitum, ante interpositam appellationem, nec non dum controversiatur, an sit appellationi locus: quod limitatur n. 19.
- 14 Ultimo supplicio damnatus an restari permittatur, si pendente appellatione decedat, & quid jure nostro regio. Confiscatio bonorum ex sententia numfortiatur effectum, si reus, secunda instantia pendente, obeat, ibid.
- 15 Qui ex sententia munere privatur publico, si appellet, quæ interim gesserit, est confirmetur iudicatum, subsistunt. Aliud est in actibus privatis, veluti testamento, ubi restari prohibetur.
- 16 Si quis ex sententia infamis declaretur, & provocet, à quo tempore incurrat infamiam.
- 17 Excommunicationis sententiam non suspendit appellatio, sed si post istam illa profertur, est ipso jure nulla.
- 18 Judex Ecclesiasticus intra fatalia appellationis potest damnatum censuris compellere, ut sententia decretum adimpleat, quod speciale est.
- 20 Res iudicata dicitur sententia, à qua appellari non potest.
- 21 Quando revocatio attentatorum in secunda instantia possit postulari.
- 22 Spoliato an liceat suspendere petitorem, & possessorio agere remissivè.
- 23 Agenti ad revocationem attentatorum an opponatur notorius tituli defectus.
- 24 Remedium revocandi attentata magis privilegium habetur, quam interdictum Unde vi.
- 25 Attentata non consentur, quæ iudex egerit post appellationem, cui de jure deferre non debet.
- 26 Pluribus in causis appellare non licet, de quibus remissivè.
- 27 Appellatio semper admittitur, nisi expressim jure prohibeatur.
- 28 In criminalibus audiatur appellans etiam reus læsæ majestatis.
- 29 Hæreticus appellare prohibetur.
- 30 Confessus, atque convictus appellationis subsidio non jvatur.
- 31 Limitatur, & num. 37.
- 32 Nefas est torquere convictum, ut confessus appellare non valeat.
- 33 Reus convictus in caput alienum torqueri potest, & quando liceat de complicibus interrogare.
- 34 Quamquam non rectè iudex operetur, questionem habens de convicto, hic tamen tenebitur in foro interno fateri veritatem.
- 35 Aliquando licet torquere convictum, ne appellare valeat.
- 36 Judex jubens torqueri convictum, quam protestationem premittere debeat.
- 38 Confessus an audiatur, si appellet, & quid de convicto, & num. 40.
- 39 In quibusdam criminibus confesso, aut convicto appellare non permittitur.
- 42 Solus Princeps valet causam committere, appellatione remota, aut lege auxilium istud tollere.
- 43 Quid de prima citatione, & utrum ea omissa, Princeps ipse possit iudicare.
- 44 Citatio ad sententiam est de substantialibus iudicii, sed eam solemnitate Princeps servare non tenetur, quam & lege tollere potest.
- 45 Princeps, omissa citatione, disponere potest intertiti præjudicium, quæ à suo libero pendet arbitrio.
- 46 De intellectu capituli 1. de caus. possell. & propriis.
- 47 Clausula Supplentes omnes defectus, refertur tantum ad illos, qui à jure positivo proveniunt.
- 48 Princeps causas etiam gravissimi præjudicii committere valet idoneis iudicibus, appellationem removens, & n. 50.

49 Etiam

CAPUT XXIII.

49 Etiam ubi prohibetur appellatio, poterit iudex iusta ex causa deferre illi.

51 A sententia, seu correctione Prælati Regularis num liceat provocare.

52 De clausula, Appellatione remota, qui egerint, & an tollatur etiam devolutivus effectus.

53 Post appellationem, quæ solum devolutivum obtinet effectum, iudex procedens non committit attentatum: quod limitatur.

54 In iudiciis possessoriis an sit locus appellationi, qui tractent.

55 Jure Canonico appellatio in possessoriis utrumque effectum operatur.

56 Quid de jure nostro Regio, & n. 61.

57 Jure commune, & n. 58.

59 In possessoriis summarissimis, velut ex lege finali, C. de edict. D. Adriani toll. omni jure appellatio non suspendit executionem.

60 Limitatur.

63 Jure commune, quando sententia infert irreparabile detrimentum, appellatio effectum suspensivum in possessoriis operatur, licet regulariter secus sit.

64 In iudicio possessorio tenuta non admittitur supplicatio.

65 Cum appellatur in possessoriis ab inordinato iudicio, etiam de jure commune suspensivus resultat effectus.

66 Licet jure commune non suspendatur executio in possessoriis per appellationem, si simul possessor damnatur ad restitutionem rei, cum fructibus, interesse, vel expensis, rei restitutio non suspenditur, sicut fructuum, aut expensarum solutio, donec secunda instantia absolvatur.

67 De interpretatione legis 3. tit. 7. lib. 7. Recop.

68 Executionem publici instrumenti non impedit appellatio, quæ solum producit devolutivum effectum.

69 idem juris est de precepto de solvendo.

70 Quoties prohibetur appellatio, non auferitur devolutivus effectus.

71 Appellatio vetita, num liceat supplicare, remissivè.

72 Appellatione interposita ab attentatorum revocatione, an suspendatur executio.

Attentatum est omnis actus sine rationabili causa, lite, appellatione, vel his æquipollentibus pendens, à iudice, seu parte, aut ab habentibus causam ab eis, in contemptum jurisdictionis, & præjudicium partis factus, officio ejus, cujus fuit læsa majestas, in primis, & ante omnia revocandus. Lancellot. tract. de attentat. part. 1. in præfat. num. 14. qui singula verba expositione illustrat, ac de verbi hujus significatione fusè disserit à n. 1. de quibus etiam Herculan. in simili tract. cap. 1. & 3.

Unde observandum, non committi attentatum, nisi per iudicem à quo, vel per litigantem appellatum, aut ab illis causam habentibus; nam si appellans innovet, censetur appellationi renunciare, & iudex à quo ad ulteriora progredi non prohibetur, revocans perperam innovata. Greg. Lop. in l. 26. gloss. 5. tit. 23. p. 3. Lancell. cap. 26. num. 122. Barbosa collect. cap. Non solum, num. 15. de appellat. in 6. Siterius, iudex illius ordinarius spoliatum restituet. Scaccia de appellat. quæst. 3. à num. 62. Greg. Lopez ubi proximo, Lancell. in d. præfat. n. 24. Menoch. de recuper. possess. remedi. ult. num. 44. Barbosa num. 12. & in cap. fin. num. 35. de appellat. Marefeot. variar. lib. 2. cap. 121. num. 60. Adeo verum est renunciare appellationi provocantem, qui attentat, sive spoliat, ut nec poenitentia sit locus, quamquam ultio ablata restituat. Menoch. num. 39. Salgad. de Reg. protecl. part. 2. cap. 10. num. 20.

Attentatum committere poterit successor iudicis à quo; nam idem reputatur cum antecessore. Salgad. p. 1. cap. 3. n. 53. nec ignorantia excusabitur. Morla Emp. Fur. part. 1. tit. de jurisd. omni. judic. n. 172. in præmissis. Præterea si ab eadem sententia ad diversos iudices per utrumque litigantem appelletur, & eorum inferior sciens ad superiorem provocatum, de causa appellationis cognoscat, quicquid egerit, ut attentatum retractabitur. Tondur. de prævent. judic. cap. 12. num. 14. Lancellot. cap. 12. ampliat. 5. n. 28. Scacc. quæst. 10. à n. 10.

Ad Num. 1.

Attentata per iudicem à quo, vel 4 partem, pendente appellatione, ante B b 2 omnia